

50 lat obecności kwartalnika *Geodezja i Kartografia* w nauce i technice

W roku 1952 z inicjatywy Zespołu Organizacyjnego Komitetu Geodezji Polskiej Akademii Nauk ukazały się pierwsze cztery zeszyty kwartalnika pn. *Geodezja i Kartografia*, przeznaczonych do publikowania oryginalnych prac naukowych z zakresu geodezji i kartografii oraz dziedzin pokrewnych. Nim jednak uzyskano ostateczną aprobatę Polskiej Akademii Nauk na wydawanie tegoż kwartalnika, zeszyty te ukazały się jako pisma firmowane przez ówczesne katedry na Wydziale Geodezji pod nazwą Instytutu Geodezji Politechniki Warszawskiej. Z inicjatywy tegoż Zespołu zostało powołane do życia Kolegium Redakcyjne, w skład którego weszli: Edward Warchałowski jako przewodniczący, Jan Różycki jako redaktor, Bronisław Dzikiewicz jako zastępca redaktora oraz Zygmunt Kowalczyk, Henryk Leśniok, Franciszek Biernacki i Marian Brunon Piasecki jako członkowie. Siedzibą Kolegium była Katedra Geodezji Wyższej, usytuowana w Gmachu Głównym Politechniki Warszawskiej przy obecnym Placu Politechniki w Warszawie.

Dzięki usilnym staraniom Kolegium, wspieranym autorytetem naukowym profesora Edwarda Warchałowskiego, niekwestionowanego animatora życia geodezyjnego w Polsce, ówczesne władze Polskiej Akademii Nauk wkrótce wyraziły zgodę na wydawanie kwartalnika jako organu Komitetu Geodezji PAN, począwszy od roku 1953. Niewątpliwy wpływ na tę decyzję miał, uzyskany już na wstępie, wysoki poziom prac zamieszczanych w kwartalniku, pisanych między innymi przez takich luminarzy polskiej geodezji i kartografii, jak: Franciszek Biernacki, Paweł Dulian, Jerzy Gomoliszewski, Stefan Hausbrandt, Czesław Kamela, Tadeusz Kochmański, Zygmunt Kowalczyk, Stanisław Milbert, Jan Różycki i Edward Warchałowski. Treści tych prac były związane z na nowo budzącymi się po pożodze wojennej trendami rozwojowymi w światowej nauce geodezji i kartografii, jak i też wynikały z potrzeb zorganizowania na nowo ładu przestrzennego kraju. Tematycznie były to prace z zakresu triangulacji liniowej zwanej też triangulacją nowego typu, numerycznych metod obliczeń, odwzorowań kartograficznych w zastosowaniu do prac geodezyjnych i szczegółowych map topograficznych, czy z zakresu wykorzystywania w szerokim wachlarzu metodycznym pomiarów geodezyjnych w projektach i realizacjach różnych przedsięwzięć inżynierskich i kulturowych.

Powołany do życia przed 50. laty kwartalnik był wówczas jedynym czasopiśmie ogniskującym problematykę naukową środowiska geodezyjnego kraju a tym samym był otwarty dla każdej twórczej jednostki zdolnej do pomnożenia dorobku polskiej geodezyjnej myśli naukowej. W pewnym sensie kwartalnik był też kontynuacją zapisu oryginalnej myśli polskiej, spełnianej na łamach przedwojennych *Wiadomości Służby Geograficznej*. Czynione częstokroć w pracach publikowanych w kwartalniku, odniesienia do myśli

zawartych w Wiadomościach, mogą być widocznym tego przykładem. Zaistnienie kwartalnika wypełniało więc dotkliwą lukę w nauce spowodowaną czasem wojny i burzliwym okresem lat powojennych.

Tak też w tamtym czasie na wniosek Komitetu Geodezji, Polska Akademia Nauk powołała do czynnego działania Komitet Redakcyjny kwartalnika w składzie: Jan Różycki jako redaktor naczelny, Bronisław Dzikiewicz jako zastępca redaktora i Marian Brunon Piasecki jako sekretarz naukowy oraz powołała Radę Redakcyjną w składzie: Tadeusz Kochmański, Zygmunt Kowalczyk, Stanisław Kryński, Henryk Leśniok, Janusz Tymowski i Edward Warchałowski. Skład tej Rady był niejednokrotnie uzupełniany poprzez kolejne powoływania. W ten sposób członkami Rady byli również: Franciszek Biernacki, Stefan Hausbrandt, Tadeusz Lazzarini, Michał Odlanicki-Poczobutt i Jan Piotrowski. Po śmierci profesora Edwarda Warchałowskiego (marzec 1953) funkcję przewodniczącego Rady sprawowali kolejno: Tadeusz Kochmański (1954–1958), Jan Piotrowski (1959–1961) i Tadeusz Lazzarini (1962–1968). W roku 1968 na skutek podjętej przez Polską Akademię Nauk decyzji o rozwiązaniu rad redakcyjnych czasopism Akademii i jej Komitetów Rada Redakcyjna kwartalnika zakończyła również swą pożyteczną aktywność doradczą i opiniującą w stosunku do działalności Komitetu Redakcyjnego kwartalnika.

Komitet Redakcyjny w pierwotnie podanym składzie pracował do roku 1977 włącznie, a od roku następnego został powołany nowy skład Komitetu w osobach: Andrzej Makowski jako redaktor naczelny, Wojciech Janusz jako zastępca redaktora i Andrzej Majde jako sekretarz naukowy. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych Komitet Redakcyjny został przekształcony w Radę Redakcyjną poszerzoną o przedstawiciela Ministerstwa Obrony Narodowej w osobie płk. dr. Zenona Biesagi. W roku 1991 Rada Redakcyjna została ponownie uformowana w składzie: Andrzej Makowski jako redaktor naczelny, Wojciech Janusz jako zastępca redaktora, Karol Szeliga jako sekretarz naukowy oraz Wojciech Pachelski i Adam Linsenbarth jako członkowie. W roku 2001 wrócono do nazwy Komitet Redakcyjny z zachowaniem dotychczasowego składu osobowego.

Należy dodać, że siedzibą Redakcji kwartalnika niezmiennie od roku 1954 jest Zakład Kartografii (wcześniej Katedra Kartografii), usytuowany w Gmachu Głównym Politechniki Warszawskiej przy Placu Politechniki w Warszawie.

Wydawcą kwartalnika od początku jego ukazywania się aż do roku 1991 było Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Następnie po jego przekształceniu się w Wydawnictwo Naukowe PWN, zeszyty kwartalnika były sygnowane na okładkach jako Wydawnictwo Naukowe PWN SA. W połowie roku 2000 nastąpiła zmiana wydawcy na Wydawnictwo CBK PAN, a od roku 2002 wydawcą jest Polska Akademia Nauk, a drukuje Warszawska Drukarnia Naukowa PAN.

Do roku 1994 prace zamieszczane w kwartalniku były publikowane, poza nielicznymi wyjątkami, w języku polskim wraz ze streszczeniami w językach rosyjskim i francuskim (do roku 1979 włącznie) a następnie w językach rosyjskim i angielskim. Natomiast od roku 1994 język angielski stał się językiem prac publikowanych wraz ze streszczeniami, opracowywanymi w językach polskim, rosyjskim i angielskim. Natomiast prace dotyczące głównie środowiska rodzimego, na ogół o charakterze informacyjnym, są w dalszym ciągu publikowane w języku polskim. W brzmieniu polskim pozostał również tytuł czasopisma.

W latach 1952–2001 wydano 50 tomów kwartalnika, zawierających łącznie 1042 pozycje autorskie, na które złożyły się oryginalne prace naukowe (916), recenzje opracowań znaczących dla środowiska (12) i sprawozdania naukowe (114). Przytoczone liczby unaocniają również swoistą aktywność naukową naszego rodzimego środowiska, wyrażoną przeciętną publikowania na około 20 prac rocznie. Trzeba dodać, że jest ona nieco wyższa niż ta, charakteryzująca okres pierwszego 25 lecia. W tamtym interwale czasowym opublikowano bowiem 453 prace. Wskaźniki te w ujęciu technicznym dają się również zinterpretować poprzez liczbę arkuszy wydawniczych, przypadających na jeden opublikowany rocznik (tom). Przegląd 50. wydanych roczników pozwala stwierdzić, że liczba ta oscyluje na poziomie 20–25 arkuszy wydawniczych, określających tym samym średnią objętość wydawniczą kwartalnika.

Dzieląc z kolei minione 50. lecie ukazywania się kwartalnika na dekady oraz przyjmując 16 dających się wyodrębnić specyficznych działów dziedziny geodezji i kartografii można w przybliżeniu wskazać na pewne dominacje tematyczne, trwałe lub zmienne w dłuższym lub krótszym interwale czasowym, jako pozostające w związku z aktualnymi trendami rozwojowymi samej dziedziny, jak i w związku z zapotrzebowaniami (społeczno-gospodarczymi czy administracyjnymi), na ich naukowe rozwiązywanie, tab. 1, rys. 1.

Przeгляд tematyczny kwartalnika ilustruje bowiem już dokonane jak i dokonujące się przemiany zarówno w sferze myśli intelektualnej jak i w metodykach postępowania. Przykładowo: czołowa niegdyś problematyka astronomii geodezyjnej została obecnie zdystansowana rozwojem geodezji satelitarnej i wynikającymi stąd konsekwencjami w postaci odejścia od rozważań typowo geometrycznych na rzecz coraz szerszego uwzględniania aspektów fizykalnych figury Ziemi i otaczającego ją płaszcza atmosferycznego oraz wyznaczania wpływu tych aspektów na pozycjonowanie i możliwości określania dynamiki zmian, czy też wprowadzenie metodyki bezosobowego wykorzystywania fal elektromagnetycznych w pomiarach długości, miast prowadzenia tradycyjnych pomiarów optycznych. Wszystkie te przemiany w sposób charakterystyczny dają się uchwycić w oznaczonych dekadach (1952–1961, tomy I–X; 1962–1971, tomy XI–XX; 1972–1981, tomy XXI–XXX; 1982–1991, tomy XXXI–XL; 1992–2001, tomy XLI–L). W tym zanikaniu problematyk i ich wzrastaniu w innych postaciach mają niepomierny udział aplikacje osiągnięć nauk ścisłych oraz informatyki do dziedziny geodezji i kartografii. Te między innymi informatyczne pobudzenia, to przede wszystkim rozwój cyfrowo pracujących systemów informacji przestrzennych, zagnieżdżonych w takich działach jak: kartografia, nawigacja morska, lotnicza i lądowa, w katastrze, fotogrametrii, teledetekcji i stosowanych geodezjach. Wydaje się zatem, patrząc przyszłościowo, że publikowane w kwartalniku prace z tych zakresów powinny tworzyć co najmniej równomierne prezentacje problemowe. Jest to postrzeżenie uczynione na zilustrowanym przykładzie piśmiennictwa dekady 1992–2001.

Należy przy tym wskazać, że niewątpliwą cechą charakterystyczną kwartalnika, właściwą mijającemu 50. leciu jest stała obecność problematyki metod obliczeń geodezyjnych i kartografii matematycznej, wskazujących jednoznacznie na silnie geodezyjny

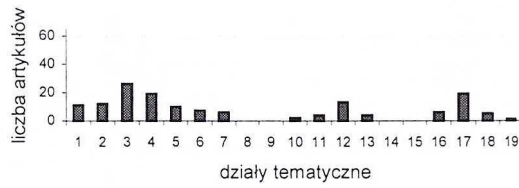
Tabela 1

Lp.	Działy tematyczne	1952–1961	1962–1971	1972–1981	1982–1991	1992–2001
1	astronomia geodezyjna	11	12	8	3	0
2	geodezja wyższa, satelitarna i dynamiczna	12	31	63	43	17
3	rachunek wyrównawczy i metody obliczeń geodezyjnych	26	33	51	51	32
4	geodezja	19	21	10	12	22
5	instrumenty geodezyjne	10	8	8	3	0
6	geodezja górnicza	7	7	5	1	3
7	geodezja inżynierska	6	5	8	20	27
8	geodezja rolna i leśna	0	0	0	4	23
9	ewidencja i kataster	0	0	2	2	18
10	topografia	2	0	0	1	0
11	kartografia	4	2	9	13	16
12	kartografia matematyczna	13	15	20	12	18
13	fotogrametria i teledetekcja	4	10	13	12	4
14	systemy informacji przestrzennej	0	0	0	1	12
15	nawigacja morska i lotnicza	0	0	0	6	14
16	historia	6	4	11	34	7
17	sprawozdania	19	28	27	17	23
18	recenzje	5	2	3	1	1
19	nauki pokrewne, przyrodnicze	1	0	0	3	5

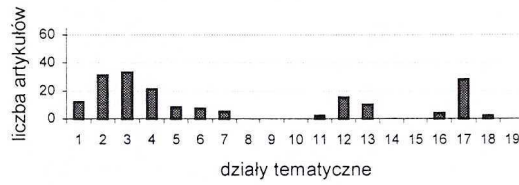
rodowód tego czasopisma. Zaistnienie przy tym problematyki historycznej na łamach kwartalnika nie jest nie uzasadnionym objawem. Historia dostarcza bowiem argumentów do budowania podstaw filozofii istnienia i rozwoju dziedziny geodezji i kartografii jako specyficznej w dzisiejszym rozumieniu dziedziny modelowania i prezentacji geoinformacji.

Kwartalnik naukowy *Geodezja i Kartografia* w minionym 50. leciu był czasopismem skupiającym autorów, wywodzących się instytucjonalnie z różnych obszarów działań; z obszaru nauki (Polska Akademia Nauk wraz z Centrum Badań Kosmicznych i Biblioteka Narodowa), szkół wyższych, jednostek badawczo rozwojowych (Instytut Geodezji i Kartografii, Centralne Laboratorium Optyczne), administracji centralnej i wojewódzkiej (Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Wyższy Urząd Górniczy w Katowicach, Urząd Wojewódzki w Elblągu), wojska polskiego (szefostwo Geografii Wojskowej Sztabu Generalnego WP), agencji (Agencja własności rolnej Skarbu Państwa, Agencja geodezyjno-prawna), szeregu przedsiębiorstw geodezyjno-kartograficznych (Białystok, Kraków,

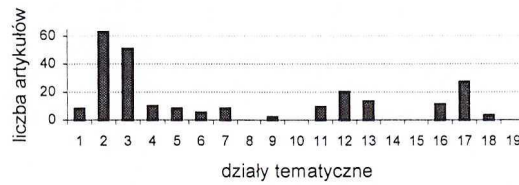
1952-1961

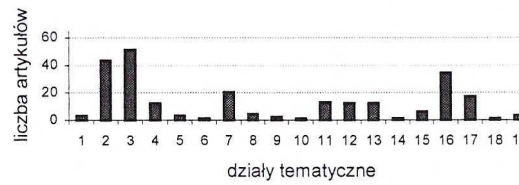
1962-1971

1972-1981

1982-1991

1992-2001

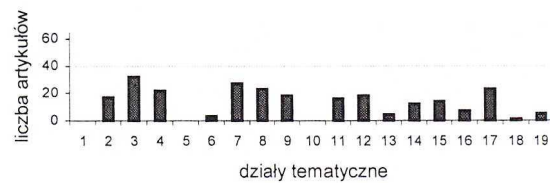

Tabela 2

Instytucje naukowe i wyższe uczelnie	Liczba artykułów
	> 100
Politechnika Warszawska	408
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski	173
Akademia Górniczo-Hutnicza	143
	10–100
Centrum Badań Kosmicznych PAN	74
Instytut Geodezji i Kartografii	49
Akademia Rolnicza w Krakowie	30
Akademia Marynarki Wojennej	24
Politechnika Łódzka	19
Akademia Rolnicza we Wrocławiu	19
	1–10
Politechnika Białostocka	8
Politechnika Krakowska	8
Politechnika Rzeszowska	8
Wojskowa Akademia Techniczna	8
Akademia Rolnicza w Poznaniu	7
Uniwersytet Warszawski	6
Politechnika Poznańska	6
Wyższa Szkoła Inżynierska w Koszalinie	4
Polska Akademia Nauk	3
Polska Akademia Nauk Oddz. Kraków	3
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego	3
Wyższa Szkoła Inżynierska w Zielonej Górze	3
Wyższa Szkoła Morska w Szczecinie	3
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	2
Uniwersytet Wrocławski	2
Akademia Rolniczo-Techniczna w Bydgoszczy	2
Politechnika Gdańska	1
Politechnika Lubelska	1
Politechnika Śląska	1
Wyższa Szkoła Morska w Gdyni	1

Opole, Szczecin, Wrocław), firm wydawniczych (Polskie Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych), przedsiębiorstwa eksportowego (GEOKART) i przemysłu (Huta Katowice). To zróżnicowanie pochodzenia autorów, zawsze akceptowanych poprzez recenzowanie ich prac, wskazuje zarazem na fakt, że łamy kwartalnika stawały się również łamami dialogu: skrzyżowaniem spojrzeń metodycznych, teoretycznie dojrzałych z dojrzałością doświadczeń. Były to jednak przypadki sporadyczne, odnotowywane na łamach kwartalnika jednostkowo i nie stanowiły jego istotnej cechy, którą przyszłościowo należałoby szerzej rozwinąć.

W przeważnej jednak mierze piszący do kwartalnika autorzy byli i są związani z uczelniami wyższymi, zwłaszcza z tymi, na których funkcjonują wydziały geodezyjne, a więc głównie wywodzącymi się z Politechniki Warszawskiej, Akademii Górniczo-Hutniczej i Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

Do tej grupy aktywnie piszących należy też dodać autorów wywodzących się z Centrum Badań Kosmicznych PAN, branżowego Instytutu Geodezji i Kartografii oraz z tych uczelni, w których wykład geodezji wynika z postaci strukturalnie ujętych katedr bądź zakładów instytutowych. Należy tutaj wymienić politechniki choćby Łódzką, Krakowską, Poznańską, czy Rzeszowską, Akademię Marynarki Wojennej i Wojskową Akademię Techniczną, a także Akademię Rolnicze w Krakowie, Poznaniu i we Wrocławiu. Na uwagę zasługuje również Uniwersytet Warszawski, wraz z jego najstarszą Katedrą Kartografii z 50. letnim dorobkiem naukowym i dydaktycznym. Liczby prac publikowanych przez autorów, związanych z polskimi placówkami naukowymi, naukowo-badawczymi i akademickimi, sklasyfikowane w przedziałach: 1–10, 10–100, i powyżej 100 zostały przedstawione w tab. 2.

W minionym 50. leciu pisali do kwartalnika również autorzy zagraniczni w liczbie 47 osób, wśród nich światowe autorytety w dziedzinie nauk geodezyjnych, znakomici profesorowie: M. S. Mołodiński i A. A. Izotow z Akademii Nauk ówczesnego ZSRR. (1953), A. Tarczy-Hornoh z Węgierskiej Akademii Nauk (1958, 1959, 1960), W. K. Christov z Bułgarskiej Akademii Nauk (1958, 1963), M. Kneissl z Bawarskiej Akademii Nauk (1961) T. J. Kukkamäki z Fińskiego Instytutu Geodezyjnego w Helsinkach (1973), H. Moritz z Instytutu Geodezji Fizycznej w Gratz'u (1977, 1978), D. Bickmore z Royal Collage of Art z Londynu, prekursor automatyzacji w kartografii (1980), czy O. Kölbl z Politechniki w Lozannie (1994), obok innych, równie znakomitych autorytetów. Reprezentowane na łamach kwartalnika kraje to: Anglia, Austria, Bułgaria, Czechy, Grecja, Finlandia, Niemcy, Norwegia, Rosja, Szwajcaria, Ukraina, Węgry i Wietnam.

Ponadto istnieje stała wymiana piśmiennictwa między Redakcją kwartalnika a odpowiednimi redakcjami z naukowych ośrodków zagranicznych, wśród nich poczesne miejsce zajmuje wymiana z Bawarską Akademią Nauk.

* * *

Istnienie kwartalnika nie byłoby możliwe, gdyby nie stała systematyczna praca sekretarzy technicznych, warta najwyższego uznania. Sumienna, wymagająca wobec siebie i autorów, bez reszty oddana sprawie, to przywołana z pamięci postać Pani

Władysławy Traczykowej, podobnie jak oddana sercem, w pełni zaangażowana, znakomita znajomością tajników warsztatu redakcyjnego, obecnie pracująca, od roku 1980, Pani Mirosława Kołodziejska. Za tę piękną, wieloletnią i pełną anonimowego trudu pracę składam serdeczne podziękowania.

Pismo, jako organ Komitetu Geodezji PAN, reprezentujące osiągnięcia naukowe w dziedzinie geodezji i kartografii w Polsce, wkracza dzisiaj w nowe 50. lecie działalności. Wszystkim autorom, którzy przyczynili się swymi pracami do umocnienia jego wysokiej pozycji naukowej w kraju i zagranicą, składam tą drogą serdeczne podziękowania, kierując jednocześnie słowa zachęty do podejmowania trudu kontynuacji dzieła, dającego satysfakcję z utrwalania wartości twórczych.

Andrzej Makowski
*Redaktor naczelny kwartalnika
Geodezja i Kartografia*